

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת ויחי

חזק ואמץ לבך

צבא ומלחמה! לפעמים צריכים עבדי ה' לנקוט מדה של אכזריות, או מדה של גאווה, בהתייבבם כנגד הרשעים, ואפילו לקרוע את הרשעים לגזרים: "וַיִּשְׁפֹּף שְׂמוֹאֵל אֶת אֶגְגֵּי לִפְיָהּ הַבְּגָלָה, מִה עֲשֵׂה לוֹ... הִיָּה מַחְתֵּךְ מִבְּשָׂרוֹ כַּזֵּית וּמֵאֲכִילוֹ לְנַעֲמִיּוֹת" (תנחומא תצא, ט). בעת הצורך, הם יעשו זאת בלא היסוס. "וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקֶּרְבְּךָ!" (דברים יג, ו), עבד ה' אינו יכול להיות חלש. עליו להיות לוחם, ולא לשכוח את ה"שְׁפִיפֵן עָלַי אֲרַח".

כארי יתנשא

בוודאי, עם ישראל נמשל לצאן: "וְאַתָּן צֹאנֵי צֶאֱן מִרְעִיתֵי" (יחזקאל לד, לא). הננו דומים לכבש הכשר והטהור, ויש בנו כל התכונות הטובות שלו: השקט, הענווה וההכנעה. יש בנו כל המידות הטובות. אבל הלקח הנלמד כאן הוא, שצריך שיהיו בנו גם התכונות החזקות של החיות, שתהיה בנו היכולת לקום בשעת הצורך ולאזור כגבר חלצינו, להילחם כארי, לטרוף כזאב ולנשוך כנחש. זה מה שיעקב אבינו הורה לבניו: היו חזקים, אמיצים וחיים מלאי-מרץ וערניים! עשו ופעלו והשפיעו בעולם, לעשות רצון אביכם שבשמים.

הרב מטעלז מספיד

אספר בזה סיפור קצר: הרב מטעלז, הגאון רבי יוסף ליב בלוק זצ"ל, היה בעל לב זהב. אותם שהכירוהו אמרו שהוא מתוק מדבש. הוא היה מוכן לעשות הכל למען הזולת. דא עקא, בטעלז לא כולם היו צדיקים, ובעלי הכוח היו, במקרים רבים, "ציונים". אחד מהם היה "אחד העם", סופר ופובליציסט [עורך מאמרים] ציוני, שההמון הפשוט וכן הרשעים העריצו מאד. כיון שכך, כשנודע על מותו, באו מהמון העם אל הרב וביקשו שיאמר עליו דברי הספד, והרב הסכים. יצא הרב למרפסת ביתו, אשר נשקפה אל הרחוב, וספרו של הרמב"ם בידו, השקיף אל הקהל הרב שהתאסף לשמוע אותו. ואז פתח וקרא מדברי הרמב"ם: "כל הפורשין מדרכי צבור, והם האנשים שפרקו עול המצות מעל צוארן ואין נכללין בכלל ישראל בעשיית המצות וכבוד המועדות וישיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא הרי הן כך בני חורין לעצמן כשאר האומות, וכן המינים והמשומדים והמוסרין, כל אלו אין מתאבלין עליהן, אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשין לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותים ושמים, שהרי אָבְדוּ שונאיו של הקב"ה. ועליהם הכתוב אומר הלא משנאיך ה' אשנא" (הל' אבל א, י). כאשר סיים לומר את הדברים האלה, סגר הרב בלוק את ספר 'היד החזקה', סבב על עקביו וחזר לביתו. זה היה ה"הספד". כי הוא היה גבור! הוא ידע להיות להשתמש בכוח להלחם למען הקב"ה.

חיות הקודש

בשעה שקרבו ימי יעקב אבינו למות, קרא לבניו לברכם לפני מותו. בברכות הללו מוצאים אנו דבר הנראה כמושונה: יעקב אבינו מְדַמֵּה חֵלֶק מהשבטים הקדושים לחיות טרף טמאות, את יהודה ל"גור ארְיָה", את דן ל"נְחֹשׁ ו"שְׁפִיפֵן", את בנימין ל"זָאב יְטָרְף". האין זה מפליא שבשעת הברכות מְדַמֵּה יעקב אבינו את בניו ליצורים שכאלה? מה התכוון יעקב אבינו שנלמד ונבין מההשוואות האלה?

על מנת להבין את העניין, נשאל מה המכנה המשותף, ה"צד השווה", באריה נחש וזאב. אפשר לומר "שכן דרכן להזיק". וזה נכון, אבל השאלה הנשאלת היא מדוע דרכן להזיק. מה הכח המניע את בעלי החיים הללו שתהא "דרכן להזיק"? התשובה היא, שיש בהם מרץ וכוח, אנרגיה וחיות. מרוב חיות והתלהבות, הם מפעילים את כוחם על כל סביבתם. נראה שמשום כך דימה יעקב אבינו את בניו לחיות אלו, כי את התכונות הללו ביקש לראות בעתידם של בניו.

לכשנתבונן בדוגמאות הללו שנתן לנו יעקב אבינו, נבין מהו סוג האנשים שהקב"ה מחפש, אילו מידות עלינו להשיג על מנת למלא את רצונו ולמצוא חן בעיניו. שהרי מאחר שיעקב אבינו אומר מה הוא רוצה שבניו יהיו, ברור שזה גם מה שה' רוצה שיהיו. כיון שכך, למדים כאן שהקב"ה מעוניין שעם ישראל עושי רצונו יהיו חזקים, ולא חלשים.

יתגבר כארי

אילו שאלנו, מבין כל האנשים שישנם בעולם, באיזה סוג אנשים ה' מעוניין? מי יכול לשרת אותו באופן הטוב ביותר? מסתבר, שהיינו בוחרים באנשים השקטים והנוחים, אותם ההולכים בטח במסלול חייהם במנוחה ושלווה, אינם מתנגשים עם אף אחד, ולא נלחמים על שום דבר. ברם, לא באלה בחר ה'. אמת, גם לאנשים השקטים יש מקום בעולם הבא, ואף הם עתידים ליטול שכר על היותם נוחים לבריות. אבל הגדלות היא מהם והלאה; אי אפשר לגדול ולהצליח בעבודת ה' בלי חיוניות וכוח.

לכשנתבונן עוד בתכונותיהם של האריה, הזאב והנחש, נראה שבאופן כללי הם נמנעים ממגע עם בני אדם. על אף היותם בעלי אנרגיה, חיות וכוח כה גדולים, הם אינם משתמשים בכוחם כי אם בשעת הצורך; כשהם מרגישים מאוימים או בשעה שמתגרים בהם. רק אז מתעורר טבעם הכוחני לפעולה. וכך, הקב"ה מעוניין באנשים בעלי תכונות אלו, אשר בשעת הצורך יעמדו איתנים ויילחמו למענו, בעת הצורך ינהגו בכל תכסיסי

משנה לא זזה ממקומה

רבנו סידר את יומו בסדרים קבועים והחזיק בהם בקפדנות יתירה. הגה"צ ר' שלמה ברעוודא זצ"ל סיפר שפעם דיבר האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל עם מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל במשך זמן ממושך. כאשר יצא אמר כמה דברים בשם הגרי"ז, ואחד מהם היה, שיסוד ההצלחה של אותם המוסרים מזמנם למען הצבור, הוא שיציבו לעצמם גדרים חזקים ועליהם לא יעברו בשום אופן ובשום מצב, שאם לא כן תתבטל כל מעלתם. אצל רבנו היה זה לעיקר גדול. תמיד אחז בעבודתו מבלי להניח שדבר אחד יבוא על חשבון חברו. אנשים רבים היו מתלווים אליו כאשר הלך בדרך, על מנת להתייעץ עמו, ואולם כאשר היה מגיע לחצי הדרך, היה אומר להם: עד כאן! כי עכשיו יש לי סדרים קבועים, ואז היה חוזר על העבודות של הוועדים שבהם היה עסוק תמיד. ובזה הצליח להחזיק בדרכו אף שעסק בעניינים רבים.

החיל של אשת חיל

אכן חשוב להדגיש, שמלבד מה שנתבאר כאן, ישנה דרך נוספת של כוח, אותה נזכיר כעת. תכליתו של הפח אינה רק להשמיד את האויב; אלא לקיים ולחזק את דבר ה' ולהגדיל את השפעת רצונו בעולם. לא רק שלילת הרע, אלא חיזוק הטוב. לכל אורך התנ"ך רואים, שהגיבורים הראויים להיות חלק מצבא ה' ולעמוד בבטחון מלא בה' בקשרי מלחמה כנגד אויבי ה' נקראים "בְּנֵי חַיִל" או "אִישׁ חַיִל". כיון שכך יש להבין, מפני מה נקראת האשה, כלילת השלמות, בכינוי "אִשְׁתׁ חַיִל"? איזו מלחמה היא מנהלת?

כאשר ראה רבי יוחנן את כוחו הרב של ריש לקיש לקפוץ מצד אחד של נהר הירדן לצדו השני, אמר לו: חַיִלְךָ לאורייתא! (ב"מ פד.), אם לבך חזק פֶּלֶב הארי, אתה קופץ מעבר לנהר בלי לחשוש שתיפול. הוא אמר לו: כוחות נפש כאלה יש לך! מה לך לבזבז אותם בחוץ? נָצַל אותם בתוך בית המדרש, כוחות הנפש העצומים שלך יהיו מכוונים להצלחה בתורה. במעשה זה ראה רבי יוחנן שריש לקיש בעל אופי חזק. אין לך בעולם אדם שיוכל באמת להצליח, בכל תחום שהוא, בלא שיהיה אופיו חזק; בלא שתהא בו נכונות להתגבר על קשיים, ליזום ולפעול, בלי אומץ לב, בלי אנרגיה וערנות. משום כך, זה שבחה של האשה, בהיותה "אשת חיל", שיש בה גבורת נפש עצומה הדוחפת אותה וממריצתה לשאת ברמה את דגל הקודש של בת ישראל! היא איננה נרתעת מפני שום קושי ואינה מוותרת על אתגרים קשים המביאים להישגים כבירים.

הביטו וראו את הגויים ואת אותם מבינינו הנוהגים כמותם. בפעם הבאה שתהיו בחדר ההמתנה של רופא, למשל, ראו כיצד הם מתלבשים: רובם לובשים כל מיני בגדים של ג'ינס. ומדוע דווקא ג'ינס? ולמה עם קרעים וכתמים מלאכותיים? אין זאת אלא משום שהפרחים חסרי המוסר ופורקי העול לובשים בגדים שכאלה, ועל כן רוצים מיד כל השאר להיות כמותם ולעשות כמעשיהם! אלו אנשים שאין להם חוט שדרה, אין להם אופי חסון.

לא תגורו מפני איש

בדורנו, הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל והאדמו"ר רבי יואל מסאטמר זצ"ל, שניהם היו אנשים רחומים ונוחים, שניהם היו כתובת לכל נזקק ומסכן. מעולם הם לא דחו אף אחד. אבל שניהם דיברו בצורה ישירה וגלויה, ללא משוא פנים וללא מורא. הם היו 'כבשים', אבל כשהיה צורך בכך הם ידעו גם להיות 'אריות'. רבים, מאותם שלא הבינו שצדיקים צריכים להיות גבורים כאריות, לא ראו בעין יפה את מעשיהם ואת דרכם. היה סופר אחד, יהודי חרדי שומר שבת, שבאחד ממאמריו אודות הרבי מסאטמר התבטא בכותבו שהרבי מסאטמר "כרת ברית לתקוף יהודים". כמה מצער הדבר, לראות שיש "יהודי שומר שבת, עם ראש של גוי".

יהודים נאמנים מדברים גלויות, בין אם הדבר פופולרי [מקובל] ובין אם לאו. זה מה שה' רוצה מאתנו, להילחם ולהיות חזקים מול אויבי ה'. נדרשים אנרגיה ואומץ רבים כדי להחזיק מעמד בעולם השקוע כולו בשקר ולומר את האמת בקול רם.

שנאו רע

כאשר העולם שסביבנו שקוע וטובע באפיקורסות ובחומריות, מה רוצה הקב"ה מאתנו? שְׁנֵאָהּ בנעשה וניאנח בחוסר מעש? לא! הוא רוצה שנהיה כאריות. הוא רוצה שנשפיל אותם ונעשה מהם ליצנות ובדיחות! כמובן, לא בפניהם, שהרי אז ירדפנו עד חֲרָמָה. ובשעה שנאמר שלש פעמים ביום "למלשינים אל תהי תקווה וכל אויביך מהרה יכרתו", נאמר זאת בכוונה! להיות כמו דן, ה"שפיפון עלי אורח". להתפלל מתוך חריפות ורתיחה, והקב"ה יקשיב לזה, באשר כוונתנו תהא אז באמת לכבוד שמים. כאשר אתה חיוני ומלא אנרגיה למען כבוד ה', הרי זה רצון ה'.

במאמרי העיתונות מובא לרוב שהשנאה היא דבר מגונה, אבל התורה אומרת לנו "אֲהַבְי ה' שְׂנֵאוֹ רָע" (תהלים צז י). אל תהיה לִיבְרַל עדין ויפה נפש. אגב, הכל יודעים שאותם ליברלים אינם ליברלים כלפי החרדים, אם כך מה לנו לנהוג בליברליות כלפי הרשעים הללו הטוענים: "רק את החרדים האלה אפשר לשנוא; חוץ מהם אסור לשנוא..."

כאשר חיבר דוד המלך את ספר תהלים, היה ביטוי אחד שרצה לכתבו אך המתין ולא כתבו עד שהגיע אל המקום הראוי לביטוי זה. כוונתנו לביטוי "הללויה". ביטוי חזק מאד הוא, ומשמעותו "לצאת מהכלים" מגודל הסערה והתנועה הפנימית של התרגשות; על מה ראוי להתהלל? אומר דוד המלך - על ה'! "הללו-יה!" אל תסתפקו באמירה "אני אוהב את ה'", אלא "התהללו" על ה'!

דוד המלך המתין ולא נקט ביטוי זה עד שהגיע אל המקום הראוי. מהו המקום? "יִתְמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם - בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת ה' הַלְלוּהָ!" (תהלים קד, לה). כאשר דוד המלך ראה את מפלתם הסופית של כל הרשעים, כשעברו מן העולם ואינם עוד, או אז הוא "מתהלל" באהבתו לה', "הללו-יה!!"

את הצעיר ההוא, הייתם חשים דחייה וגועל. אבל ברגע שהדברים מודפסים יפה, לפתע הם מקבלים תוקף רציני: "המילה הכתובה"! על כן עלינו להכריז בקול רם: "המילה הכתובה" של רשע - היא אפס! כלום! אנשים חושבים שהבעיה בקריאת עיתונים היא ביטול הזמן. האמת היא שהם גרועים הרבה יותר! הם שקר וכזב, הבל הבלים.

שלוש מאות אנשים צוחקים עלי

אספר לכם מעשה, שימש כמשל: הלכתי פעם לבית משוגעים לבקר חולה. היה זה בשעות הלילה, וליווה אותי שומר, שחור עור, גבוה כמעט עד התקרה, למען בטחוני. נכנסנו לאולם גדול בו ישבו כשלוש מאות משוגעים. כולם ישבו והביטו בי, ולפתע החלו לצחוק! הם צחקו על הזקן שלי. באותם ימים, איש לא נהג לגדל זקן. כיום יש גם משוגעים שמגדלים, אבל אז לא ראו דברים כאלה. ברגע הראשון נרתעתי לאחור! זה עושה רושם: שלוש מאות אנשים צוחקים עלי! אולם אז אמרתי לעצמי: "מה אכפת לך? הם משוגעים כולם. אתה תצא מכאן עוד מעט, והם לא".

כך יש להתייחס לתקשורת ולעיתונות. משוגעים הם, ואין בדבריהם כלום. כאשר הולכים במנהטן בשעה חמש אחר הצהריים, ומתוך גורדי השחקים יוצאים לרחובה של עיר מאות אלפי אנשים, כולם אינם ולא כלום. כי מהי מנהטן אם לא בית משוגעים אחד גדול? כולם חסרי משמעות מלבדך. אלא אם כן אתה רואה יהודי נוסף השומר תורה ומצוות, ואז אתה אומר: "או, ברוך ה'. עוד אדם שפוי". דע לך, ש"לקב"ה אכפת רק ממך ומהיהודי ההוא. כל השאר אינם מעניינים אותו. צריך אומץ וגבורה על מנת לחשוב כך, ולהפנים את המחשבה הזו עד שתהפוך חלק ממך.

לבוש שריון לפני כניסה למשרד

מי שאין לו ברירה וחיב להימצא במחיצת גויים לצורך פרנסתו, ניחא; אין לו ברירה. אבל צריך הוא לאזור אומץ וגבורה! גבורה של אריה, וגם של זאב, וגם ארס של נחש. אין הכוונה שעליו לנשוך ולטרוף את סובביו, אולם על מנת להגן על עצמו מפני השפעות רעות, לזאת בלבד הוא זקוק לאומץ ולגבורה. עליו לעטות על עצמו שריון לפני כניסתו למשרד, להרגיש אנרגיה ועוצמה פנימית, ולחוש את האמת בווערת בעצמותיו. האמת היא, שרק הוא מכל באי המשרד חי את האמת, ורק ממנו אכפת לקב"ה. אין מה ללמוד מכל אותם כלומניקים, ובכל רגע שאפשר יש לברוח מהם אל בית המדרש, להיות במחיצת אנשים שיחזקו את האמת שבקרבו ולא יחלישוה, אלא יתנו לו את תעצומות הנפש להן הוא זקוק.

"רבי יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר וקל כנשר, רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים" (פסחים קיב.). התכלית של להיות "גיבור כארי" היא "לעשות רצון אביך שבשמים", לא את רצונך שלך! אחד הדברים שרוצה אביך שבשמים יותר מכל הוא, שתתנגד להשפעת הסביבה! יהודי צריך להיות גבור בפנימיותו, חזק אופי, כדי שלא ייסחף לבחור בדרך הקלה של סביבה שאינה חושבת כלום אלא מובקלת על ידי תאוות בלבד.

לעומתם, יושבת אשה חרדית, בת ישראל כשרה, שלמרות החום הכבד היא מכוסה כולה. והיא גאה בכך. אינה מתביישת! כי יש לה כח לעמוד מול העולם. היא "אשת חיל". זה הכח שה' רוצה מאתנו! אותה אשת חיל הריהי כלביאת האריה, בעומדה בגבורה בלב ג'ונגל שורץ חיות לא לבושות! נשים כמותה נושאות את דגל הגאווה היהודית!

על ישראל גאותו!

אחד התנאים החשובים ביותר לשמירת הכח והגבורה הפנימיים, להישאר "אנשי חיל", הוא להיות קשורים לאנשים הנכונים. נסביר: רוב רובם של מנהיגי החברה הינם אנשים חסרי אופי. ייתכן שהם נוהגים כאילו היו גבורים עצומים, אבל האמת היא שאינם אלא עבדים כנועים המסורים בידי התקשורת. חולשת אופי היא מחלה מידבקת, ובגלל שזה מדבק כל כך, האנושות המחוברת לאותם מנהיגים מתדרדרת ונעשית גרועה יותר ויותר. כך נשקעת האנושות וטובעת במבול של שקר, ורק קבוצה קטנה של בני אדם ניצבת לבדה על אי של אמת.

מעטה נבין, שהדבר החשוב ביותר במלחמה זו הוא הצורך להיות במחיצתם של אנשים טובים. גם אופי חזק הוא תכונה מדבקת. חברים טובים משפיעים מאוד. "הרבה חברים עושים" אמרו חז"ל (על סוטה ז.). השהייה במחיצתם של צדיקים ואנשים טובים היא כשלעצמה מרפא לנפש. למשל, כשאתם פוגשים חבורה של יהודים שאינם מתביישים ביהדותם ואינם מנסים להסתירה, בהיותם לבושים בלבוש יהודי מקורי ושומרים על הצורה היהודית השלמה, כיאה ליהודים גאים, תושפעו מכך, ותחילו להרגיש גאווה על היותכם יהודים! זה מדבק.

יהודי הנאמן לה' - בשעה שייך ברחוב והוא מוקף מכל עבריו ב"חופשיים" אשר אין להם כלום מעל ראשם ואף לא בתוך ראשם, עד כמה צריך הוא להיות "אריה" במצב כזה. מה עליו לעשות? צריך הוא לתאר לעצמו שכעת הוא הולך בשדה, מוקף בעשבים גבוהים. כן! כל האנשים שסביבו אינם אלא עשבים. "כָּל הַבְּשָׂר חָצִיר", אומר ישעיה הנביא (מ, ו). הרשעים אינם אלא נוף ורקע סביבתי, לא אנשים. כמובן, כאשר נתקלים במישהו צריך לומר לו "סליחה", צריך לנהוג בנימוס. אבל צריך לזכור שבעצם אינם ולא כלום.

הדבר הזה חשוב מאד. זה מה שיעקב אבינו לימד כאן את בניו. בלי גאווה - אי אפשר להיות יהודי נאמן! "אשר בחר בנו, והבדילנו מן הטועים!" אנחנו צודקים, והם הטועים!

מי כותב בעיתונים...

חייבים להיות חזקים, איתנים וגאים, כי המציאות בה אנו חיים היא, שהעולם מלא רשעים. ובעיתונים, הנה כמעט כל העיתונים מלאים רשעים, והכותבים בהם אינם אלא פרחחים פחותים. יש הסבורים שבחדרי המערכת מתאספים "אנשי חכמה" ודנים בכובד ראש בעניינים הרלוונטיים. שטויות! ראש ישיבה אחד אמר לי פעם, בהיותי עדיין באירופה: "אתה יודע מי כותב את 'מאמר המערכת'? יינגל [ילד] אחד. ילד קטן". אילו הייתם רואים

מלכות ואצילות

כאשר דיבר על אצילותם של רבותיו הגדולים בסלבודקה, סיפר שבמשך שש שנים עקב אחריהם, ומעולם לא ראה תנועה שאינה מכובדת. תמיד היו מחזיקים עצמם כנסיכים. גם על רבינו ניתן להיאמר כן. שהיו פניו תמיד באצילות. את ידיו החזיק תמיד לפניו או על צדו, אבל לא תלה אותם מאחוריו או שאר אופני עמידה. כל אימת שהופיע ברבים, מעולם לא נגע בכובעו או בפניו, ולא נגע באחד ממלבושיו, כי היה עומד כשר לפני המלך. את עיניו הפנה תמיד לפניו, ולא סבב את ראשו אנה ואנה. כשהיה יושב אצל ה"דיקור" [סעודת המגבית] לטובת הישיבה, היה כל הזמן יושב בלי להפנות ראשו כלל, ואף כשהיו כל הציבור מסתכלים קצת אל הצד לראות אורח הכבוד שהופיע, או אל מי שדיבר והיה נראה כמעט לפניו, לא הטה רבנו את ראשו כלל.

הם דבר יקר. היא רוצה שמלה חדשה, אמא אומרת לא, אי אפשר. וכך הם מתרגלים קצת בשליטה עצמית, ושפת ה"לא" אינה זרה להם. כשהוא שומע "לא" מאשתו זה נשמע לו מוכר, והוא לא נבהל; הוא כבר למד להסתדר עם זה. מאד בריא לנפש לשמוע "לא", כך מתרגלים להתגבר על המאוויים הטבעיים.

הכל מכירים את הנאמר בפרקי אבות: "איזהו גיבור? הכובש את יצרו" (ד, א). להתגבר על הרצון, על הנטייה הטבעית - זו גבורה. ישנם הרבה סוגים של יצר הרע: יצרא דעריות, תאוות ממון, תאוות כבוד, קנאה, וכמובן כעס וגאווה. וכולם ניתנו לנו אך ורק כדי שנתגבר עליהם! הקב"ה רוצה מאתנו גבורה כזו, אופי חזק, כוח נפשי. ואם זה מה שהוא רוצה, עלינו למצוא דרכים להשיג את התכונות היקרות האלה.

דיבור הוא חולשה

דרך קלה ויעילה לחשל את האופי היא השתיקה. כאשר אדם מצליח להרגיל את עצמו לבלום את הפה, הוא נהיה "גבור" בתוך זמן קצר. הדבר אינו קשה כל כך. גברים, נשים, כל אימת שיש לכם מה לומר, אמרו זאת בקצרה; אל תדברו ותדברו ותדברו במשך שעות. דיבורים הם סימן לחולשה, החלשים חייבים לדבר כדי לשחרר החוצה את מה שלוחץ עליהם. אדם חזק אינו זקוק לדבר הרבה. הוא יודע לשמור דברים בבטן. זה תורם גם לבריאות, כי ככל שמדברים יותר, מתלהבים ומתעצבנים יותר, ולחץ הדם עולה...

כשבבית אומרים משהו ש"מעלה את הפיוז", אם גבורים אתם - שתקו! זוהי גבורה, ובגבורה כזו אתם בונים את ביתכם. לא לריב על שטויות, על עניינים של מה בכך. הכל יעבור, בסופו של דבר. ה' אוהב בני זוג שמתגברים ושותקים. ודווקא משום שנדרש פה של אריה כדי לשתוק. אם שני בני הזוג יכולים להיות כאריות ולשתוק, אין לך טוב מזה.

אדם "חלש" הולך לכל אירוע

עוד צעד בדרך לגבורה: להימנע מללכת למקומות שלא חייבים להיות בהם! אל תבזבזו זמן וכסף שלא לצורך. יש אנשים שלעולם לא יחמיצו שום הזמנה. כל היום הם מתרוצצים, מברית לפדיון הבן, לבר מצווה,

להילחם בעצמך!

אותה גבורה שהזכרנו, אינה חייבת בהכרח להיות מופנית דווקא החוצה, נגד הרשעים. שהרי מה תכליתם של כוחות אלה - האומץ והגבורה? האם רק להרוס ולהחריב את האויב? לא כי, אלא עיקר תכליתם לקיים את דבר ה', כפי שהזכרנו. ולפעמים הרוע נמצא בדיוק כאן (רַבְּנוּ מַצְבִּיעַ עַל עַצְמוֹ). צריך אומץ, תקיפות וגבורה כדי להילחם במדות הרעות של עצמנו, להילחם בתגובות הרעות שלנו, במעשינו שלא תואמים בדיוק את ציפיותינו. נניח שהנך מרגיש צורך לריב עם השכן או בבית - נהג כאריה ותרבי עם עצמך במקומם! נראה לך שכנגד השכן צריך אתה לנהוג כאריה? לא, כלפיו עליך לנהוג ככבשה כנועה. אם אתה עונה בבית "כמו שצריך" שעה שמקניטים אותך, אין אתה גבור; אתה סתם פחדן.

איפוק הוא כוח

הנה נשאלתי, אם עדיף להילחם כנגד הציונים ואויבי דת אחרים, או שעדיף להתעלם מהם? התשובה לשאלה זו תלויה בנסיבות, ואיני יכול להשיב עליה "על רגל אחת". דבר אחד יכול אני לומר על רגל אחת: את הכוח שלך להילחם - שמור שלא לבוא לידי מריבה בבית. לשם כך צריך כח! כדי לדעת מתי לא להילחם! ואם סבורים אתם שהדבר הזה הוא תוספת מיותרת לשיעור שלנו על פח - טעות בידיכם! דבר זה חשוב יותר מכל המלחמות שתלחמו אי פעם כנגד האפיקורסים. עד שאתה דואג להילחם נגד הרשעים, כדאי שתדע שבחיים יש אנשים שצריך להסתדר עמם, והדבר מצריך כוחות נפש, ללכת נגד הנטיות הטבעיות.

פסיכולוגיה על קצה המזלג

אגב אורחא נוסיף יסוד חשוב בפסיכולוגיה; סבורני שהמומחים יסכימו לזה, אבל גם אם לא - אומר לכם אותו, כי זו האמת. כידוע, שרירי הגוף מתפתחים יותר ככל שמשתמשים בהם. הכל מודים בכך. הנפחים הם בעלי זרוע אחת מפותחת וחזקה הרבה יותר מחברתה. אף כך אותם הנוהגים לשחק הרבה ב"טניס" - זו היד בה הם מתאמצים ואותה הם מפעילים בכח רב. השרירים מתנוונים ונחלשים מחוסר שימוש, ומתחזקים משימוש. כך גם טבעם של "שרירי האופי". אם אדם תמיד מקבל את מה שהוא רוצה, הוא לא רגיל לשמוע "לא", שריר השליטה העצמית נהיה רפוי וחלש. הורים שאינם מסוגלים לומר "לא" לילדיהם ולעמוד על שלהם, גורמים לשרירי השליטה העצמית של ילדיהם להיות כה חלשים עד שאינם יכולים לתפקד בשעת מבחן. לפתע, כאשר נישאים, בחור שלא הורגל לשמוע "לא" ובחורה שלא שמעה מעולם "לא", שני יצורים אנוכיים וחלשים שמתחילים לחיות יחד - מתחילים לומר "לא" זה לזה, וזו שפה זרה להם! הם אינם רגילים לשמוע אותה! משום כך אין הנישואין שלהם מחזיקים מעמד.

הבחור העני - מוכן לנישואין

ילדים הבאים מבית עני, סיכוייהם להצליח בחיי הנישואין שלהם גבוהים מאלו של הבאים ממשפחה מבוססת, כי הקושי הכלכלי אילץ את הוריהם לומר להם הרבה "לא". הוא רוצה אופניים, אבא אומר לא. אופניים

חלשלוש; הוא נשאר בבית המדרש וחוזר על מה שלמד, חוזר על השיעור, מוודא שבאמת הבין. הוא יהיה זה שיצליח, כי יש לו גבורה.

"בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו" (מכות י:). מי שרוצה להיות אריה ולעמוד איתן נגד פיתויי היצר, מי שעובד על עצמו להיות אריה, הקב"ה יעזור לו והוא יצליח.

המתגבר - נעשה גיבור

מי שבחר להילחם ולהיות חזק מול היצר, הקב"ה עוזר לו להתחזק יותר ויותר, והוא עולה עוד ועוד במעלות הגבורה. וכן להיפך: מי שנוהג בחולשה ונכנע לפיתויי היצר, נהיה חלש יותר ויותר. ידוע מאמר הגמרא במסכת קידושין (כ:): "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, הותרה לו. הותרה לו סלקא דעתך? אלא נעשית לו כהיתר". מי שנכנע פעם ופעמיים, מאבד את היכולת להתגבר. הוא שבר את עמוד השדרה שלו.

איך מחזקים את עמוד השדרה? בכך שאומרים ליצר: "לא!" בפעם הראשונה. ואם כבר אמרנו לו "כן" מידי הרבה פעמים, עכשיו צריך להתחזק בכך שנאמר לו: "לא! לא! לא!" בארס של נחש, מלא באנגריה. "לא אֶכְנַע!" כמו אריה. או אז, אומר הקב"ה: "אתה מחזק את עצמך, גם אני אחזק אותך".

"אנא ה', חזק אותי!"

הפסוק אומר: "ה' עז לעמו יתן" (תהלים כט, יא). פירוש הדבר, שאם יש לאדם קשר לקב"ה, הוא יכול לקבל ממנו עז, כח וגבורה. אדם שחושב על ה', שמדבר אל ה' ומתפלל אליו - "ה', אנא עזור לי, תן לי כח להתגבר על כל הנסיונות", ה' יסייע לו ויעשהו גבור! מרגע שמבינים את חשיבות הגבורה - התפילות צריכות להיות מלאות בבקשות מהסוג הזה.

מן הכוחות המשמעותיים ביותר להשגת הגבורה הם האמונה והביטחון בה'. אדם שלא חושב על ה' הרבה במהלך יומו, יכול שיהא יהודי דתי אולם לבו ריק מאמונה - הוא ייכנע ליצר פעמים רבות, ח"ו. אם העובדה שה' רוצה בו מאוד, אינה נמצאת הרבה במחשבתו, והוא אינו מבקש מה' כח בכל עת, אין לו מהיכן לשאוב אותו; ומלחמתו אבודה מראש. אבל חזק ואמץ, ה' עמנו! נתחזק באמונה והוא יהיה בעזרנו.

החגורה כתזכורת

משום כך אנו מודים לה' מיד בקומנו בבוקר ומברכים: "אוזר יִשְׁכָּאֵל בְּגִבּוֹרָה!" האין זה חבל לומר את המלים הללו בכל בוקר מבלי לנצל את הפח הטמון בהם? כל חגורה היא סמל של גבורה, כאותו חייל המכין עצמו לקרב. החגורה מזכירה לנו שאנו יוצאים אל העולם על מנת להיות אנשי חיל גיבורים. "אוזר ישראל בגבורה!" ה' נתן לנו את פחם של הארי, הזאב והנחש! כשמברכים ברכה זו צריך לחשוב על כך! החגורה היא רק סמל. גם אם שוכחים את החגורה בבית, צריך לדעת שברגע זה הקב"ה נותן לנו עוז ותעצומות לעמוד כנגד כל השפעה רעה וְלִחְיֹת חיים מוצלחים!

הקב"ה נתן לנו פח מיוחד לעמוד כנגד כל השקר השוטף את העולם, נגד הדעות הכוזבות שהשתרשו

לחתונה. לא מוותרים על שום קידוש! וגם אלה שאינם ממש כמותם, עדיין הולכים הרבה מדיי לשמחות. הן אמת שמצווה להיות במקומות הללו, אבל אם יילך האדם כל היום למקומות בהם הוא יכול לאכול משהו או ליהנות מחברת אנשים, אין הוא אלא אדם חלש: הוא לא מסוגל להישאר לבד. לא מסוגל לשלוט בעצמו. חייבים להיות חזקים ולומר "לא!" וכי מפני שכולם הולכים, צריך גם אתה ללכת? זה איננו אריה. זה כבש קטן וחמוד, הנסחף לכל מקום עם העדר.

צורה נוספת של חולשה היא כאשר אדם מוכן תמיד להוציא כסף על דברים שאיננו זקוק להם. חסכנות היא גבורה. במקום לבזבז כסף, הפקידו אותו בבנק. וודאי שצריך לתת צדקה, אבל לחסוך כסף הוא דבר חשוב כשלעצמו. איזה מין חינוך הוא זה כאשר שהורים מבזבזים הון תועפות על אירוע בר מצווה מפואר וראוונתי הנראה כחתונה? מלבד הסבל שזה גורם לכל מי שאין ביכולתו לערוך חגיגת בר מצווה מפוארת כל כך, ובניהם דורשים "בר מצווה כמו שעשו לחבר שלי".

כך גם לעניין החתונות. גם מי שיש לו האמצעים לכך, מה הצורך באולם המפואר ביותר דווקא ובכל אותן מותרות יקרות וראוונתיות? עדיף היה שישלטו בעצמם, שיהיו גבורים ולא יוציאו על כך את כל הכסף הזה. יש מקומות טובים יותר להשקיע בהם את הכסף. לפעמים צריך להתנהג כמו אריה, ולומר לבן או לבת, בנחרצות ובכח: "בשום פנים ואופן לא! אנחנו לא מוציאים את הכסף הזה". החסכון הוא גבורה.

עוד אופן של גבורה בא לידי ביטוי באכילה. להימנע מאכילת דברים מזיקים! לאכול צריך, בוודאי. אבל לאכול לשם שמים, ורק את מה שהקב"ה רוצה שנאכל; דברים בריאים שיחזקו אותנו. מי צריך את כל החטיפים והמאפים האלו? צריך להתנהג בגבורה ולומר "לא! אני לא נוגע בזה". ויש המתענגים על שתיית משקאות אלכוהוליים או על עישון, ה' ירחם. עישון הוא חולשת אופי! אם רואים אדם מעשן - דעו שהוא חלש! אדם חזק אינו מעשן.

למתוח את שרירי האופי

אני הולך ברחוב ורואה ילד צועד ובידו "זוקמן" [נגן בעל אוזניות]. מי צריך את זה? האמנם אי אפשר ללכת ברחוב בלי לשמוע מוזיקה? זה מיותר לגמרי! וכן כאשר נוסעים ברכב, האם חייבים תמיד להדליק את הרדיו ולשמוע את החדשות, את התחזית, או את השירים? זו חולשה! המשמעות של כל זה היא להיסחף אחר ההמון ככבשה פתיה.

הקב"ה אוהב גבורים, אנשים היודעים לומר "לא". אני לא אבזבז כסף, לא אבזבז זמן, לא אבזבז מלים. לא אעשה מה ש"כולם" עושים. אני אמשיך להתרכז בחובתי בעולמי, בלא להיסחף ולהיגרר אחר שטויות.

ה' חפץ באריות שבינינו, באותם שיש להם פח ואנגריה, ומוכנים להשקיע ולהתאמץ. לומדים תורה מתוך "בְּרָעַן" [התלהבות בוערת] וכח, מתאמצים להצליח. מתגברים על יצרם ועל סביבתם ולומדים גם בזמנים "פנויים". כל החברים שלו הולכים לפיצה או לטיול, אבל הוא לא יהיה

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה צריכות להיות מחשבותיו של אדם כאשר הוא מסיים מסכת?

תשובה:

כשאדם מסיים מסכת, כל דברי התנאים והאמוראים הראשונים והאחרונים שהוא למד במשך תקופה ארוכה במסכת זו, משתלבים זה בזה ונעשים אצלו דבר אחד מושלם ומפואר, כל מה שלמד עד עתה - שורה אחר שורה רש"י אחר רש"י תוס' אחר תוס' בעקביות ובמסירות ובתשומת לב, מתקבל אצלו עכשיו בהרגשה נפלאה של השלמת ענין אחד בהקף גדול מכל צדדיו. ויחד עם השלמות שבלמוד המסכת, מתחדשת במי שלמד את המסכת שלמות נפשית גדולה, ועליו לחוש את שמחת נפשו על השלמות החדשה שזכתה לה. לא סתם שמחה - שמחה עזה ונמרצת!

ואדרבא, מתוך גודל השמחה גם גודל האחריות לשמור על מה שהביא אותה, עליך להקפיד לחזור עליה, אחרת זה ילך לאיבוד. חזור אותה שוב ושוב ושוב. כשסיימת זה כאילו שגולד לך ילד חדש, האם היית משאיר אותו במדרגות הקדמיות של ביתך?! ללמוד בלי לחזור זה כמו להשאיר לאיבוד את מה שלמדת. זו טרגדיה לשכוח.

ואומר לכם עוד דבר, כשעושים סיום ויהודים רבים מתאספים יחד לשמוח על זה, השכינה שורה שם. הגמרא אומרת כל בי עשרה שכינתא שריא - כאשר עשרה יהודים מתכנסים יחד, שכינה שורה עליהם (סנהדרין ל.). תגידו שהשכינה שורה בעשרה זה בגלל שיהודי הוא קדוש, וכשעשרה קדושים מתכנסים יחד זה נותן מקום להשראת השכינה. זה נכון, אבל אני הולך לומר לך חידוש במאמר הזה - כשיש עשרה יהודים שכולם מאוחדים למטרה אחת; לעבוד יחד את ה' בשלימות, זה חיזוק עצום עבור עבודת ה' של אותם עשרת היהודים שנמצאים שם. אז ה' אומר להם: החיזוק הזה שאתם מתחזקים לעבוד אותי יותר בשלמות, זה דבר הגורם לשכינה לשרות עליכם. אל תחשבו שזה דבר קטן כשיהודים מתאספים לעבוד את ה', אותו חיזוק שאתם מקבלים משותפות זו, הרוח של חיזוק לעבוד את ה' שאתם מרגישים, גורמים לשכינה לשרות עליכם ולנוח עליכם.

ולכן אמר משה רבינו לה' "שׁוֹכֵה ה' הַרְבּוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר י לו) - "ה' בוא להשרות שכינתך עלינו" איפה אתה מניח שכינה שלך, השם יתברך? ברבבות אלפי ישראל - בכל מקום שיש "עשרת אלפים ואלפיים" של ישראל. (יבמות סד.). כש 22,000 מישראל מתחברים יחד לעבודת ה', כל רמת העבודה שלהם נהיית רמה אחרת לגמרי, ובזכותכם מתחדשת עוד השראת שכינה בישראל.

אפשר להבין את זה גם מהתבוננות בכוחות הנפש של האדם, כאשר אדם רואה כל כך הרבה אנשים אחרים שואפים ומשתדלים יחד אתו לעבוד את ה', נכנסת רוח חדשה בכל עבודת ה' שלו - זה הכוח שמספרים נותנים; זה עידוד אדיר! אז הקב"ה אומר: אם זה המצב, אם יש לך את הרוח החזקה ואתה מתלהב בעבודתך, אני אתן לך עוד יותר רוח, יותר סייעתא דשמיא, והשכינה תשרה ביניכם.

כאשר אגודת ישראל עשתה את סיום הש"ס, באו עשרים אלף יהודים. זה היה קידוש ה' שיש עשרים אלף יהודים בסיום הש"ס! אבל יותר מקידוש השם, זה היה חיזוק אדיר! כי ככל שיש לכם יהודים שמראים ומכריזים ומפרסמים בגלוי שהם נאמנים להשם ולתורתו, כך יותר קל לכל הציבור להתחזק באמונה ובעבודת ה'!

בתוכנו, ונגד המדות הרעות והתאוות שלנו. כמו שאמר בלעם: "הֲנִי עִם כָּל־בְּיַא יְקוּם" (במדבר כג, כד). ה' העניק לנו את הכֶּחַ שיעקב אבינו רצה לראות בבניו. כי מתוך כל הדברים שהיצר הרע רוצה מאתנו, הדבר שאותו הוא רוצה במיוחד הוא - שנהיה חלשים. שנהיה קלים להפְּנֵעַ. שנקרוס מפני הנסיונות, הסביבה, הרגשות והתאוות. גבורה היא האויב של היצר! כשהיצר רואה גבורה, הוא בורח.

אותם הזוכים להִלָּחֵם בְּכֶחַ לַמַּעַן ה', הם אלה שיעמדו לפניו ויהיו קרובים אליו בעולם הזה ובעולם הבא. ה' יזכנו!

שבת שלום ומבורך!

הארות על הפרשה

מתוך ספר יהי אור[באנגלית]-פירוש עה"ת מאת רבינו זצ"ל

וְאֲנִי בָבְאִי מִפְּדֹן מֵתָה עָלַי רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן (מח, ז)

"עָלַי" משמעותו "האבְּדָה היתה גדולה עלי", "קשה לי" כמשא כבד. מפני מה נאמר פסוק זה כאן, באמצע העניין העוסק בהחשבת מעמדם של שני בניו של יוסף כשניים מהשבטים?

אין זאת אלא מפני שיעקב ציפה לבנים רבים כל כך מרחל, אשר על כן היה קשה לו ביותר לשאת את מותה הפתאומי בטרם עת. אילו ילדה רחל בנים לכל הפחות כמספר בניה של לאה, היה צערו הכבד בפטירתה שוכך במקצת, בהשוואת מעמד בניו של יוסף לזה כשניים מהשבטים, העניק יעקב לרחל חלק נכבד יותר בבית ישראל.

וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ (מט, כד)

על אף סבלותיו הרבים של יוסף, הוא לא ויתר כהוא-זה על עמידתו האיתנה בבטחון בה' ובמסירותו לרצון ה', והמשיך להיאבק כנגד כל פיתויי היצר וכנגד כל מעשה אסור. ה"קשת" מסמלת את המאבק. שלא כאותם אשר נחלשים או מתמרמרים לנוכח כל נסיון קשה ועל כן נכנעים לפיתויים אשר קודם לכן הם עמדו בהם, קשתו של יוסף במאבק המשיכה לירות חצים של התנגדות ללא כל חולשה ("גירא בעיני השטן" - קידושין ל, א).

וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ג, כה)

"וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשְּׁבִיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וכו'" (שמות יג, יט). היה זה קל"ט שנה לאחר מותו של יוסף. ללמדנו, כי כל שבועה שהציבור מקבל על עצמו ועל הדורות הבאים, מחייבת את דורותיהם ומוטלת עליהם לקיימה.